

USR EMILIA-ROMAGNA (CUSL CONSULTA UNIVERSITARIA DI STUDI LATINI)
CERTIFICAZIONE DELLE COMPETENZE IN LINGUA LATINA 2024
LIVELLO A - modello EULALIA

Tempo di esecuzione di 90 minuti, senza dizionario

Pars prior Contra Carthaginienses Romani resistunt, sed Hannibal terrorem etiam nunc facit

Summarium

Hannibal, postquam ad Urbem pervenerat, Romanas copias metuens se in Campaniam recedit, dum in Hispania Hasdrubal, eius frater, fortuna magis quam virtute adiuvante, duos Scipiones occidit. Interea Romani multa Siciliae oppida a Carthaginiensibus capta liberant, foedera cum regnis et civitatibus exteris faciunt, et in Sicilia Hannonem, Carthaginiensium ducem, capiunt. Hannibal vero terrorem etiam nunc facit: Cn. Fulvium consulem cum eius ingenti exercitu vincit, multa milia militum occidit.

1	Decimo anno postquam ¹ Hannibal ² in Italiam ³ venerat, P. Sulpicio ⁴ Cn. Fulvio ⁵
2	consulibus, Hannibal usque ad quartum miliarium ⁶ urbis accessit, equites eius usque
3	ad portam. Mox consulum cum exercitu venientium metu Hannibal ad Campaniam ⁷ se
4	recepit. In Hispania ⁸ a fratre eius Hasdrubale ⁹ ambo ¹⁰ Scipiones ¹¹ , qui per multos
5	annos victores fuerant, interficiuntur, exercitus tamen integer mansit; casu enim magis
6	erant quam virtute decepti ¹² . Quo tempore etiam a consule Marcello ¹³ Siciliae ¹⁴
7	magna pars capta est, quam tenere Afri ¹⁵ coeperant, et nobilissima urbs Syracusana ¹⁶ ;
8	praeda ingens Romam ¹⁷ perlata est. Laevinus ¹⁸ in Macedonia ¹⁹ cum Philippo ²⁰ et
9	multis Graeciae ²¹ populis et rege Asiae ²² Attalo ²³ amicitiam fecit, et ad Siciliam
10	profectus Hannonem ²⁴ quendam, Afrorum ducem, apud Agrigentum ²⁵ civitatem cum
11	ipso oppido cepit eumque Romam cum captivis ²⁶ nobilibus misit. Quadraginta
12	civitates in deditionem accepit ²⁷ , viginti sex expugnavit ²⁸ . Ita omnis Sicilia recepta et
13	Macedonia fracta; ingenti gloria Romam regressus est ²⁹ . Hannibal in Italia Cn.
14	Fulvium consulem subito aggressus cum octo milibus hominum interfecit.

1 **Decimo anno postquam:** post decem annos

2 **Hannibal:** Hannibal, -is
Hispania Romani pugnabant)

3 **Italiam:** Italia, -ae

4 **P. Sulpicio:** Publius Sulpicius

5 **Cn. Fulvio:** Cneus Fulvius

6 **miliarium:** milliarium, -ii (lapis qui in itineribus spatia inter urbes ostendit) 7 **Campaniam:** Campania, -ae

8 **Hispania:** Hispania, -ae

9 **Hasdrubale:** Hasdrubal, -is

10 **ambo:** duo

11 **Scipiones:** Scipio, -onis

12 **casu... erant ... decepti:** decipio, -is, -cepi, -ceptum, -ĕre (casus eos fefellit)

13 **Marcello:** Marcellus, -i

14 **Siciliae:** Sicilia, -ae

15 **Afri:** Afri, -orum (Carthaginienses, cum quibus in

16 **urbs Syracusana:** Syracusae, -arum

17 **Romam:** Roma, -ae

18 **Laevinus:** Laevinus, -i

19 **Macedonia:** Macedonia, -ae

20 **Philippo:** Philippus, -i

21 **Graeciae:** Graecia, -ae

22 **Asiae:** Asia, -ae

23 **Attalo:** Attalus, -i

24 **Hannonem:** Hanno, -onis

25 **Agrigentum:** Agrigentum, -i

26 **captivis:** captivus, -i (qui in bello ab hostibus capti sunt)

27 **Quadraginta civitates in deditionem accepit:** deditio, -onis (quadraginta civitates se ei dederunt)

28 **expugnavit:** occupavit

29 **regressus est:** rediit

1. Completa la parafrasi del brano letto, inserendo negli spazi il numero del termine mancante. Attenzione: le parole sono in numero superiore a quello necessario (8 punti).

Bello in Italiam illato, Hannibal ad Roman cum suis _____ pervenit, sed in urbem non intravit; in Campaniam exercitum _____, quod adventum consulum Romanorum cum exercitu venientium timebat. Interea in _____ Hasdrubal, Hannibalis frater, proelio superavit duos Scipiones qui, post multas in bello victorias, adversa fortuna, necati sunt, quamquam eorum exercitus exstinctus non est. Eodem _____ consul Marcellus magnam insulae Siciliae partem occupavit et cepit _____ eius urbes quas antea Afri tenebant. Inde Romani victores multas divitias Romam miserunt. Laevinus in Macedonia socium fecit Philippum regem et cum multis Graeciae populis et cum Attalo, _____ tum in Asia rex erat, amicitiam iunxit. Postea in Siciliam venit ubi quadraginta urbes ei _____ dederunt, viginti sex ab eo captae sunt. In eo bello Laevinus _____ Agrigentum vicit Hannonem, Afrorum ducem, et Romam hostes captos misit. In Italia consul Cn. Fulvius ab Hannibale victus et occisus est.

1 tempore

3 apud

5 ex

7 se

16 quem

14 Hispaniam

12 duxit

10 ducitur

2 multos

4 militibus

6 qui

8 Hispania

15 sibi

13 temporis

11 milites

9 multas

2. Leggi le seguenti informazioni riferite al testo e BARRA LA RISPOSTA ESATTA SCEGLIENDO TRA VERUM/FALSUM/ NON LIQUET (7 punti).

1. Hannibalis equites ad urbem Romam accesserunt	V	F	NL
2. Consulium Romanorum exercitus Hannibalem in Campania vicit	V	F	NL
3. Duo Scipiones in Hispania cadunt	V	F	NL
4. Longo tempore Carhaginienses Siciliam tenere coeperant	V	F	NL

5. Eo tempore rex Asiae Attalus cum Philippo, Macedoniae rege, amicitiam fecit	V	F	NL
6. Laevinus multas Siciliae civitates vicit	V	F	NL
7. Fulvius consul in Italia Hannibalem aggressus est	V	F	NL

3. Barra la risposta corretta fra quelle proposte E RIPORTA LA LETTERA CORRISPONDENTE NELLA TABELLA SOTTOSTANTE (N.B.: fa fede solo quanto trascritto nella tabella) (5 punti).

1. Cur Hannibal ad Campaniam se recepit?

- Quia contra consules venientes pugnare volebat.
- Quia consules etiam sine copiis venientes timebat.
- Quia consules cum copiis venientes metuebat.
- Quia magnam praedam in Campania se capturum esse sperabat.

2. Quid in Hispania accidit?

- A Scipionibus Hasdrubal interfectus est.
- Ambos Scipiones, qui saepe vicerant, Hasdrubal occidit.
- Hannibal, Hasdrubalis frater, ambos Scipiones occidit.
- Ambos Scipiones, qui saepe victi erant, Hasdrubal occidit.

3. Cur Scipiones interficiuntur?

- Quia magna virtute hostes vicerunt.
- Quia hostes propter casum virtutemque vicerunt.
- Quia casu, non virtute hostes victores fuerunt.
- Quia virtus magis quam casus hostes iuivit.

4. Quid egit Marcellus?

- Omnem Siciliam et nobilissimum oppidum Agrigentinum liberavit.
- Omnes urbes Siculas occupavit.
- Siciliae minimam partem cepit.
- Siciliae magnam partem et Syracusas cepit.

5. Quos Laevinus Romam misit?

- Paucos nobiles captivos cum Hannone, qui eos duxerat.

- b. Hannonem, nobilem captivum, con omnibus militibus.
- c. Multos captivos servos cum Hannone, eorum duce.
- d. Captivos nobiles cum Hannone, qui Afros duxerat.

1	2	3	4	5

4. Barra la risposta corretta fra quelle proposte e RIPORTA LA LETTERA CORRISPONDENTE NELLA TABELLA SOTTOSTANTE (N.B.: fa fede solo quanto trascritto nella tabella) (8 punti).

1. (r. 1) postquam è: a. avverbio b. congiunzione causale c. congiunzione temporale d. preposizione 2. (r. 3) Mox è: a. sostantivo, nominativo singolare maschile b. avverbio c. congiunzione d. aggettivo con valore numerale 3. (r. 3) venientium è: a. un participio presente in caso accusativo singolare maschile b. un participio passato in caso genitivo plurale maschile c. un participio presente in caso genitivo plurale neutro d. un participio presente in caso genitivo plurale maschile 4. (r. 4) Eius è riferito a: a. fratre b. Hannibal c. Scipiones d. exercitus	5. (r. 6) Quo: a. avverbio con valore relativo b. pronome relativo prolettico c. nesso relativo d. congiunzione finale 6. (r. 10) quendam è: a. aggettivo indefinito b. pronome indefinito c. pronome determinativo d. aggettivo dimostrativo 7. (r. 13) ingenti è: a. dativo singolare b. nominativo plurale c. ablativo singolare d. genitivo singolare 8. (r. 14) aggressus è: a. participio congiunto b. sostantivo in caso nominativo singolare c. sostantivo in caso genitivo singolare d. participio in ablativo assoluto

1	2	3	4	5	6	7	8

5. Trasforma le seguenti proposizioni/sintagmi preposizionali secondo quanto suggerito (4 punti).

A. Mox consulum cum exercitu venientium **metu** Hannibal ad Campaniam se recepit.

Mox, **cum** consules cum exercitu venientes _____, Hannibal ad Campaniam se recepit

(metuo, is, metui, ěre)

B. Casu enim magis **erant** quam virtute **decepti**.

Casu enim magis quam virtus **eos** _____

(fallo, -is, fefelli, falsum, -ěre)

C. Siciliae magna pars capta est (...) et nobilissima urbs Syracusana; praeda ingens Romam **perlata est**.

Siciliae magna pars capta est (...) et nobilissima urbs Syracusana, **ita ut** praeda ingens Romam _____

(perfero, perfers, pertuli, perlatum, perferre)

D. Hannibal in Italia Cn. Fulvium consulem subito **aggressus** cum octo milibus hominum interfecit.

Hannibal in Italia, **postquam** Cn. Fulvium consulem subito _____, cum octo milibus hominum interfecit.

(aggredior, aggredieris, aggressus sum, aggredi)

Pars altera

In Hispaniis et in Italia secunda Romanis fortuna est

Summarium

C. Scipio, P. Scipionis filius, Carthaginem Hispaniae, ubi hostes arma, divitias, captivos congesserant, liberat et, nobilissimis Hispanorum obsidibus suis familiis restitutis, Hispaniae fere omnes civitates recipit. Paulo post Hasdrubal, Hannibalis frater, fugit. In Italia quoque Romanis belli fortuna secunda est: Q.F. Maximus consul Carthalonem, Hannibalis ducem, interficit, maximam praedam militibus suis refert, divitias et captivos Romam mittit, multas Romanas civitates quae defecerant ad hostem recipit.

Interea¹ ad **Hispanias**², ubi occisis duobus **Scipionibus**³ nullus **Romanus**⁴ dux erat, **P. Cornelius Scipio**⁵ mittitur, filius **P. Scipionis**⁶, qui **ibidem**⁷ bellum gesserat, annos natus **quattuor et viginti**⁸, vir Romanorum omnium et sua aetate et posteriore tempore fere primus. Is **Carthaginem**⁹ Hispaniae capit, in qua omne aurum, argentum et belli **apparatum**¹⁰ **Afri**¹¹ habebant, nobilissimos quoque obsides, quos ab **Hispanis**¹² acceperant. **Magonem**¹³ etiam, fratrem Hannibalis, ibidem capit, quem **Romam**¹⁴ cum aliis mittit. Romae ingens **laetitia**¹⁵ post hunc nuntium fuit. Scipio Hispanorum obsides parentibus reddidit; quare omnes fere Hispaniae uno animo ad eum transierunt. Post quae **Hasdrubalem**¹⁶, Hannibalis fratrem, victum **fugat**¹⁷ et praedam maximam capit. Interea in **Italia**¹⁸ consul **Q. Fabius Maximus**¹⁹ **Tarentum**²⁰ recepit, in qua ingentes copiae Hannibalis erant. Ibi etiam ducem Hannibalis **Carthalonem**²¹ occidit, **viginti quinque**²² milia hominum captivorum **vendidit**²³, praedam militibus **dispertivit**², pecuniam hominum venditorum ad **fiscum**²⁴ retulit. Tum multae civitates Romanorum, quae ad Hannibalem transierant prius, rursus se Fabio Maximo

dediderunt.

1 **Interea**: interim

2 **Hispanias**: Hispania, -ae (Hispania est omnis in partes duas divisa: Hispania citerior, Hispania ulterior)

3 **Scipionibus**: Scipio, -onis

4 **Romanus**: Romanus, -a, -um

5 **P. Cornelius Scipio**: Publius Cornelius Scipio

6 **P. Scipionis**: Publius Scipio

7 **ibidem**: hic 8 **quattuor et viginti**:

9 **Carthaginem**: Carthago, -inis

10 **apparatum**: apparatus, -us (ops, opis)

11 **Afri**: Afri, -orum (Carthaginienses, cum quibus in Hispania Romani pugnabant) 12

Hispanis: Hispanus, -a, -um (qui in Hispania vivunt)

13 **Magonem**: Mago, -onis

14 **Romam**: Roma, -ae

15 **laetitia**: laetitia, -ae (gaudium, -ii)

16 **Hasdrubalem**: Hasdrubal, -alis

17 **fugat**: fugo, -as, -avi, -atum, -are (pellit)

18 **Italia**: Italia, -ae

19 **Q. Fabius Maximus**: Quintus Fabius Maximus

20 **Tarentum**: Tarentum, -i 21 **Carthalonem**: Carthalo, -onis 22 **viginti quinque**:

23 **vendidit**: vendo, -is, vendidi, venditum, -ĕre
(vendit qui aliquid pro pecunia cedit)

24 **dispertivit**: dispertio, -is, -ivi o -ii, -itum, -ire
(divisit)

25 **fiscum**: fiscus, -i (publica pecunia)

6. Inserisci le parole mancanti, flettendole in modo adeguato nella parafrasi del brano letto (6 punti).

Cum in Hispania, occisis duobus Scipionibus, nullus dux esset, Romani P. Cornelium Scipionem, filium P. Scipionis, qui _____ inter omnes insignis erat, miserunt, ut bellum in Carthaginienses _____. Postquam P. Cornelius Scipio urbem, in qua divitiae, opes, honesti quoque obsides erant, cepit, fratrem Hannibalis, _____ in pugna victus erat, Romam misit et obsides domum remisit. Cum hoc nuntiatum esset, Romani laeti fuerunt. _____ Hannibalis fratre, praeda maxima a Scipione capta est. Dum haec in Hispania geruntur, in Italia Q. Fabius Maximus, capto Tarento, ubi Hannibal ingentes copias habebat, _____ ducem occidit, captivos pecuniamque cepit. Cognitis his rebus, multae civitates, quae ad Hannibalem transierant, se Fabio Maximo _____ statuerunt.

virtus, virtutis

vinco, -is, vici, victum, -ĕre gero, -

is, gessi, gestum, -ere

is, ea, id

qui, quae, quod

dedo, -is, dedidi, deditum, -dedĕre

7. Trasforma le proposizioni/sintagmi preposizionali secondo quanto suggerito (6 punti).

A. Interea ad Hispanias, ubi **occisis** duobus Scipionibus nullus Romanus dux erat, ...

Interea ad Hispanias, ubi, **quia** duo Scipiones **in proelio** _____, nullus Romanus dux erat,...

(mori, moreris, mortuus sum, mori)

B. Magonem etiam, fratrem Hannibalis, ibidem capit, quem Romam cum aliis **mittit**.

Magonem etiam, fratrem Hannibalis, ibidem capit, quem Romam cum aliis _____ **iubet**.

(mitto, is, misi, missum, ěre)

C. Romae ingens laetitia **post hunc nuntium** fuit.

Hac re _____ , Romae ingens laetitia fuit.

(nuntio, as, avi, atum, āre)

D. omne aurum, argentum et belli apparatus Afri habebant, nobilissimos quoque obsides, **quos** ab Hispanis **acceperant**.

omne aurum, argentum et belli apparatus Afri habebant, nobilissimos quoque obsides, ab Hispanis _____

(accipio, is, accepi, acceptum, ěre)

E. Scipio Hispanorum obsides parentibus **reddidit; quare** omnes fere gentes Hispaniae uno animo ad eum transierunt.

Cum a Scipione Hispanorum obsides parentibus _____ , omnes fere gentes Hispaniae uno animo ad eum transierunt.

(reddo, is, reddidi, redditum, ěre)

F. **Post quae** Hasdrubalem, Hannibalis fratrem, victum fugat.

Postquam ea _____ , Hasdrubalem, Hannibalis fratrem victum fugat.

(facio, is, feci, factum, ěre)

